

Lausunto

17.04.2026

Asia: VN/27681/2025

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeita koskevasta arviomuistiosta.

Arviomuistion tavoitteena on kuvata ja arvioida valvontalain keskeisiä hyötyjä ja kuormittavuustekijöitä, valvontalain sääntelyn, rekisteröinnin toiminnallisen kehittämisen sekä valvontalakiin tehtyjen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia sekä valvontalain mahdollisia muutos-, kehittämis- ja täydennystarpeita. Muistio perustuu laajaan sidosryhmäpalautteeseen.

ETENE tarkastelee arviomuistiota erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon etiikan sekä asiakkaan ja potilaan aseman, oikeuksien ja turvallisuuden näkökulmasta.

ETENE pitää tärkeänä, että valvontaa kehitetään tavalla, joka ensisijaisesti vahvistaa asiakas- ja potilasturvallisuutta, palvelujen laatua sekä asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvaa. Valvonnan tulee tukea turvallista toimintakulttuuria, jossa epäkohtia tunnistetaan ajoissa ja niihin puututaan tehokkaasti. Tässä yhteydessä on keskeistä, että valvonta ei johda syyllistämiseen, vaan ohjaa toimintatapojen kehittämiseen, riskien ennakointiin ja oppimiseen.

Arviomuistiossa esiin nostettu henkilöstön ilmoitusvelvollisuus on eettisesti keskeinen väline asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamisessa. ETENE kiinnittää huomiota siihen, että ilmoitusvelvollisuuden toteutumisessa on edelleen puutteita ja sääntelyä pidetään tulkinnanvaraisena. Käytännössä ilmoittamiseen voi liittyä työntekijän näkökulmasta pelko kielteisistä seurauksista, mikä voi estää epäkohtien esiin tuomista. ETENE katsoo, että

ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sääntelyä ja ohjeistusta tulee selkeyttää. Ilmoittamisen tulee olla mahdollista ilman pelkoa epäasiallisista seuraamuksista, ja organisaatioiden toimintakulttuurin tulee tukea avoimuutta ja luottamusta. ETENE kiinnittää erityistä huomiota tilanteisiin, joissa epäkohtien taustalla on rakenteellinen aliresursointi. Tällöin yksittäinen ammattihenkilö voi joutua kantamaan vastuuta puutteista, jotka liittyvät organisaation resursseihin ja toimintarakenteisiin.

Omavalvonnan roolin vahvistaminen on perusteltua, mutta ETENE pitää tärkeänä, että omavalvonnan sisältö ja tarkoitus ymmärretään yhdenmukaisesti ja että sen toteuttamisessa ei synny merkittäviä alueellisia eroja. Arviomuistio osoittaa, että omavalvonnan toteuttamisessa on vaihtelua hyvinvointialueiden välillä. ETENE katsoo, että omavalvonta tulee määritellä ja ohjeistaa selkeästi palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omaksi, jatkuvaksi laadun, turvallisuuden ja toimintatapojen kehittämisen välineeksi. On tärkeää, että omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan roolit eivät sekoitu.

ETENE korostaa tarvetta selkeyttää valvonnan kohdentumista organisaatioon ja yksittäiseen ammattihenkilöön. Eettisesti ja oikeusturvan näkökulmasta on tärkeää, että on selkeästi erotettavissa, milloin kyse on organisaation rakenteisiin, johtamiseen, resursointiin ja toimintaprosesseihin liittyvistä puutteista ja milloin yksittäisen ammattilaisen toiminnasta. Tämä erottelu tulisi tehdä ensisijaisesti tilanteiden selvittämisen yhteydessä ja sitä tulee arvioida sekä omavalvonnassa että viranomaisvalvonnassa osana kokonaisarviota.

Eryteisesti vaativissa tilanteissa ja haavoittuvien potilas- ja asiakasryhmien hoidossa nämä voivat sekoittua, ja samassa asiassa voi olla kyse sekä järjestelmätason puutteista että yksittäisen ammattihenkilön toiminnasta. Ilman selkeää erottelua on vaarana, että järjestelmätason ongelmat heijastetaan yksittäisiin ammattilaisiin ja yksittäisen toimijan vastuuta arvioidaan epäjohdonmukaisesti.

Erytystä huomiota tulee kiinnittää tilanteisiin, joissa organisaatio ja ammattilainen ovat käytännössä sama asia, kuten itsenäisten ammatinharjoittajien toiminnassa. Näissä tilanteissa omavalvonnan, ammatillisen vastuun ja viranomaisvalvonnan rajat voivat jäädä epäselviksi. ETENE katsoo, että sääntelyn tulee olla näissä tilanteissa selkeää ja oikeasuhtaista sekä turvata samalla sekä asiakkaan ja potilaan oikeudet että toiminnan harjoittamisen edellytykset.

ETENE pitää Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen toimintaa merkittävänä ja vaikuttavana asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämiseksi. Keskitetty asiantuntijatoiminta tukee hyvien käytäntöjen kehittämistä ja levittämistä sekä voi pitkällä aikavälillä ehkäistä haittatapahtumia ja vähentää kustannuksia. ETENE katsoo kuitenkin, että tällaisen, erillisenä keskuksena toimivan yksittäisen toimijan toiminnan asemaa, ohjausta ja mandaattia on perusteltua tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta. On tärkeää, että kansallisesti merkittävien toimijoiden roolit ja vastuut ovat selkeät.

Lopuksi ETENE korostaa, että valvonnan kehittämisessä tulee kiinnittää erityistä huomiota sääntelyn selkeyteen, käytännön toimeenpanon ohjeistukseen sekä palveluita toteuttavien tahojen yhdenvertaiseen kohteluun. Asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien toteutuminen edellyttää, että valvonnan käytännöt ovat ymmärrettäviä, ennakoitavia ja yhdenmukaisia koko maassa.

Kommenttinne arviomuiston luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

-

Kommenttinne arviomuiston luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

-

Muut kommenttinne arviomuistiosta

-

Miettinen Maija

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE